

16 08 2018

Оини дӯстёбиву дӯстнавозӣ ва фарҳанги ҳамсоядории тоҷикон решаи қадима дорад ва ситоиши ин расму таомули аҷдодӣ асрҳои аср осори бузургтарин суҳанварони моро оро дода, чун васият ё панди гаронбаҳо ба ғӯш мерасанд. Овози нарму пурҳиссиёти Одамушшуаро устод Рӯдакист, ки қарнҳо аз дил ба дил нақш мегузорад:

Ҳеч шодӣ нест андар ин ҷаҳон
Бартар аз дидори рӯи дӯстон.

Андешаи шайхи оламдидаву одамомзуда – Саъдии Шерозӣ дар ин мавзӯ чунин аст:
“Дили дӯстон озурдан муроди душманон баровардан аст”.

Хушдор ва таъқиди лисонулғайб Хофизии Шерозӣ асрҳо боз на танҳо ба мардуми мо,
балки ба оламиён фалсафа, ҳадафи зиндагии одамизодаро мефаҳмонад:

Дарахти дӯстӣ биншон, ки қоми дил ба бор орад,
Ниҳоли душманӣ барқан, ки ранҷи бешумор орад.

Ва ё:

Дар замири мо намегунчад ба гайр аз дӯст кас,

Хар ду олабро ба душман дех, ки моро дӯст бас.

Мавзӯи гиромидошти дӯст ва таргиби дӯстии халкхоро таҳкими он дар замон ва марҳилаҳои гуногуни таърихӣ барои нарму гуворо шудани ҳаёти мардум, ҳамзистии озоишта дар ашӯри шоирони башардӯст бо рангу бори тоза чило дода. Ва ин падида садокати аҳли хираду сухани тоҷикро ба панди ниёкони соҳибномашон нишон медиҳад. Яъне, пайгирӣ ва идомаи мантикии оини дӯстбиво дӯстнавозӣ дар марҳилаҳои дигари сиёсӣ иҷтимоӣ. Сарояндаи сулҳу дӯстии халкҳо устод Мирзо Турсунзода басо содаву оммафаҳм ба ҳамзамонон ва наслҳои оянда таъкид кард: Одамон аз дӯстӣ ёбанд бахт,

Душманӣ орад ба мардум рӯзи саҳт.

Ва ё:

Дӯст ояд, гарм дар оғӯш гир,

Расми хуби тоҷиконро гум макун.

Оре, бузургони илму адаб, шахсиятҳои дурандеши сиёсӣ дар ҳолатҳои печидаву ҳассоси таърихӣ ба хар дастур барои фароҳам овардани шароити созгори ҳаёти халкҳо, муносибати солимӯ робитаҳои дилхоҳ талош варзидаанд. Шоирони классикӯ муосирӣ мо аз рӯи рисолати инсонӣ дӯстиву бародарии халкхоро пайваста тараннӯм кардаанд. Муносибати содиқонаи устодӣ ва шогирдии Мавлоно Абдурахмони Чомӣ ва Мир Алишер Навоӣ намунаи барҷастаи дӯстии халкҳои тоҷикӯ ўзбек маҳсӯб мешавад, ки ин дар сарҷашмаҳо сабт гардидааст. Воқеан, сарнавишти таърихии халкҳои тоҷикӯ ўзбек мисли тӯро пӯд ба ҳам печидааст. Дар замони пӯрошӯб, оғози поягузорӣ ба адабиёти муосир, яъне адабиёти сотсиалистӣ Садриддин Айнӣ чун пири хирад ва донандаи хуби забони ўзбекӣ ба ҳамкаламони ўзбекаш то чое барои раванки эҷодиёташон мадади бегаразона расонд, ки чун поягузори адабиёти навини ўзбек ва устоди бисёр адибони ин халк эътироф шуд. Манзур робитаҳои адабии ду халки асрҳо ҳамсоя, дӯрои расмӯ таомули муштарақ мебошад.

Мирзо Турсунзода, Мирсаид Миршакар, Бокӣ Раҳимзода, Сотим Улугзода, Чалол Иқромӣ, Раҳим Чалил, Фотех Ниёзӣ... солҳои сол бо Гафур Гулом, Ҳамид Олимҷон, Абдулло Кодирӣ, Зулфия ... хусни ошноӣ доштанд ва аз дастовардҳои эҷодии якдигар шод шуда, намунаҳои беҳтарини осорашонро тарҷума ва дар лаҳзаҳои зарурӣ ҳамдигарро дастгирӣ низ мекарданд. Ва ин ҳам ҳақиқат аст, ки дар Тоҷикистону Ўзбекистон адибоне зиндагӣ ва бо забони модарии худ, яъне ўзбекӣ ва тоҷикӣ эҷод карданду мекунанд. Пайванди хешутаборӣ чӣ? Давлатхоро бо амри сарнавишту сиёсат сарҳад аз ҳам ҷудо месозад, аммо падару модар, фарзанд, бародару хоҳар ва хешону ёрон дар хар ҳолат магар бе ёди ҳамдигар мезиянд? Умре дар дил бардоштани санги дарду азияти фирок, дар шодиву гами ҳамдигар ба таври сунъӣ ширкат наварзидан магар талҳу аламовар нест? Мутаассифона, тақрибан ду даҳсола байни мардуми Тоҷикистону Ўзбекистон ҳамин ҳел девори сунъии сиёсии ҷудой комат афрохт ва мардумро бо захри ҷудой ва фирок талҳком соҳт. То кай ин ҳолати дилхарош идома меёбад ва аз дидори азизон, рафтуомад бенасиб мегардонад?

Пиру барно интизори нарм шудани муносибатҳои давлатӣ ва қушода шудани дару дарвозаҳои дӯстӣ ва ёру бародарии холисона буданд.

Президенти Тоҷикистон мухтарам Эмомалӣ Раҳмон, ки зотан сулҳу ваҳдатпарвар мебошанд, барои амалӣ шудани армони халкҳои тоҷикӣ аз ӯзбек дар ҳама вазъият пайваста талаш меварзид. Зимнан, ҳамсояро интиҳоб намекунанд. Ҳамсоя азалист ва бо он дар фазои сулҳу дӯстӣ зистан авлотар аст. Аммо садо аз ду қаф ва ё даст мебарояд. Ҳушбахтона, ин фурсати дилхоҳи таърихӣ баробари ба курсии Президенти Ҷумҳурии Ўзбекистон нишастани сиёсатмадори некандеш Шавкат Мирзиёев ва сафари расмӣ эшон ба Тоҷикистон фаро расид.

Ин сафар бо гуфтугӯҳои хушӣ назарфиреб не, бо имзои санадҳои муҳими таърихӣ аз ҷониби президентҳои мухтарам дар муносибатҳои ҳасанаи ҳамсоягии Тоҷикистону Ўзбекистони соҳибистиклол оғози марҳилаи наву нишотовар фароҳам овард. Дару дарвозаҳо ба рӯи халкҳои бародар кушода шуд. Бе гирифтани равидид ҳам метавон ба дидорбинии пайвандон ё сайри шахрӯ чӯйҳои муқаддаси таърихӣ ду кишвар рафт... Нияти хайр. Иқдоми нек. Ҳама шоду дуоғӯву саноҳон. Дарди ҷудой, фирок, ғаму ташвиши ҳазорон одамон аз ду ҷониб даво ёфт. Ин хизмати таърихӣ президентҳои Тоҷикистону Ўзбекистон аст.

Ба ростӣ, дар ҳайати расмӣ ба Ҷумҳурии Ўзбекистон сафар кардан аз ғӯшаи ҳаёлам намегузашт. Дубора дидани дӯстони ҳамкалами синнашон ба ҷое расида, тамошои чӯйҳои таърихӣ Самарқанди бостонӣ ба назарам афсона менамуд. Вале замон ва кӯшиши сарварони батадбир куфлқӯшҳои дарҳои дӯстӣ шуд. Табиати сарвариву давлатдорӣ аҷиб аст. Яке дару дарвоза мебандад, пайвандонро аз лаззати дидори ҳамдигар маҳрум месозад, дигаре роҳ мечӯяд, ки мушкилиҳои сангинро аз байн бардорад ва бо руфтани ҷангу ғубори шубҳаву нобоварӣ инсонҳоро ба мурод расонад. Дили бузургу иродаи маҳками сарварон ба ҳамвор кардани роҳҳои дӯстӣ, бунёди пулҳои нави ваҳдати халқҳо кодир аст. Ба ин падидаи хушро дар мисоли самарани қавлу амали дӯстпарваронаи Президенти Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ва Президенти Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев ошно шудем.

Қорвони ҳайати Тоҷикистон, ки ба он намояндагони илму адаб, роҳбарони донишгоҳҳо, ҳунармандони номвар шомиланд, зеро роҳбарии вазири фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон Шамсиддин Орумбекзода бо пазириии пуртантанаи мизбонон ба шаҳри Тошкент расид. Ин шаҳри қадима дар замони соҳибистиклолии Ҷумҳурии Ўзбекистон мисли пойтахти азизи мо – Душанбе аз ҳисоби афзудани ҷаман, боғу гулзор ва биноҳои хуштарху боҳашамат, раставу хиёбонҳо ҳеле зебову тамошобоб шудааст. Мизбонон моро аз рӯи барнома аввал ба зиёрат ва тамошои маҷмааи қадимаи меъмории “Ҳазрати Имом” бурданд. Чизи аз ҳама ҷолибу хотирмон дар ин ҷо, ки солҳои охир таъмиру бозсозӣ шудааст, осорхонаи нусхаҳои хурду бузурги Қуръони қарим ба забони халқҳои ҷаҳон буд. Аз ҷумла, бузургтарин нусхаи ин китоби муқаддас дар ҷанд пӯсти гизол, ки онро соли 1917 бо супориши В. И. Ленин бо эшелони махсус зеро муҳофизати аскарон аз Русия ба Тошкент оварда, то имрӯз дар сандуки шишагӣ нигоҳ медоранд.

Дидорбинии мо дар “Ҳиёбони адибон” ва баргузор шудани мулоқот дар толори бинои нави Иттифоқи нависандагони Ўзбекистон хуш буд. Сирочиддин Саид – раиси Иттифоқи нависандагони мизбонон бо изхори шодӣ аз ташрифи ҳайати Тоҷикистон маҳфилро ба забонҳои ӯзбекӣ, тоҷикӣ ва русӣ оғоз бахшид. Вазири фарҳанги Тоҷикистон Ш.Орумбекзода, шоирон А.Ҳаким, З.Атой, адибони ӯзбек аз дӯстии дерини халқҳои ӯзбекӣ тоҷикӣ ва моҳияти робитаҳои адабӣ харф зада, шеърҳо хонданд.

Дар суҳбати “Мизи гирд”, ки рӯзи дуюми сафар дар толори бузурги меҳмонсарои “Интернатсионал” баргузор шуд, дастгирӣ ва ҳамоварӣ аз иқдоми таърихӣ ду

Президент мухтарам Эмомалӣ Раҳмон ва Шавкат Мирзиёев барои гузоштани пойдевори касри нави дӯстиву бародарии ду халки хамсоя – тоҷику ўзбек, аз байн бардоштани садҳои чудой, кушодани роххо, оғоз бахшидан ба равуои заминуву хавой саршори шодиву суруру миннатдорӣ буд. Хама бо як овоз изҳор мебошанд, ки солҳо аз чудой азияти равонӣ дошанд ва бесаброна интизори хамин соату рӯзҳои нек буданд. Дар ҳамоиш вазири фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Ўзбекистон, роҳбарони академияи илмҳо, кормандони масъули соҳаи фарҳанг, адибони маъруф ин сафари дӯстона ва гуфтугӯи озода муфидро марҳилаи нави таърихӣ дар муносибатҳои ҳар ду давлат дар замони истиқлол шумориданд. Ва бехтарин шохид пайванди дӯстии ду мутафаккири шоири бузург Мавлоно Абдурахмони Чомӣ ва Алишер Навоиро оварданд. Онҳо намунаи ибрат, пайвандгари дилҳо буданд.

Ошноӣ бо Китобхонаи миллии Ўзбекистон ба номи Алишер Навоӣ, ба ҳазинаи он бахшидани осори бо забони ўзбекӣ нашршудаи адибони тоҷик дар Тоҷикистон, суҳбату баҳсҳо дар Академияи илмҳои кишвари хамсоя судманд буданд. Шоистаи ёдоварист, ки барои таҳкими робитаҳои адабии ду кишвар имсол як шумораи маҷаллаи “Садои Шарк” - и Тоҷикистон ва як шумораи “Ҷаҳон адабиёти” - и Ўзбекистон осори назму насри адибони ўзбекӣ тоҷикро дар тарҷума нашр кард. Ба қавле дӯстии адибон нишонаи хуби дӯстии халқҳост...

Бо самимиёт ба гахвораи тамаддун – Самарқанди бостонӣ омадем. Пешвозгирии ботантана. Савту сурудҳои ўзбекиву тоҷикӣ ба гӯш мерасад. Ман бо иштиёқ ба чор тараф менигарам. Ҳар қадам, ҳар зарра хоки Самарқанд таърих аст, таърихи гӯё, таърихест, ки мисли дил метапад, аз ҷабру ҷафоҳои ҳазорсола хикоят мекунад. Дар ҳама ҳолат Самарқанд ҳудро набохта, устувор мондааст.

Моҳи декабри соли 1999 ба ифтихори Ҷашни садсолагии шоири маҳбубамон Пайрав Шоири халқии Тоҷикистон зиндаёд Гулҷеҳра Сулаймониро бо чи азобе тавассути катора ба Самарқанд оварда будам. Муаллима нотавону ҳаста буданд. “Бисёр меҳонам, ки пеш аз марг оромгоҳи падарамро зиёрат бикунам, – гуфтанд, – Абдулхамид, ёрӣ расон...”. Хоҳиши охири он. Ҳаво сард. Дӯстон, адибони самарқандӣ бо меҳр барои амалӣ шудани хоҳиши шоира мусоидат карданд ва ӯ ба зиёрати турбати падараш Пайрав Сулаймонӣ дар маҷори Шоҳи зинда ноил шуд. Акнун тобистон асту ҳаво тафсон ва дар кӯчаву хиёбонҳои Самарқанд гул мавҷ мезанад. Шаҳри қадима ободтар шудааст. Моро дар меҳмонсарои кӯҳнасоҳи “Регистон” ҷо доданд. Ва пас аз ҳақиқат намас шудан аз рӯи барнома ба зиёрати “Ҷазрати Хизр” ва гулгузорӣ ба пояи хайкали ду абармарди олами адаб, тимсоли дӯстии ҷовидонаи халқи тоҷику ўзбек Абдурахмони Чомӣ ва Алишер Навоӣ бурданд. Чун сабади гул ба пояи пайкараҳои ниҳоданд, дар назарам ҷеҳраи мрамрини ду пири хирад бештар нур гирифт ва табассумашон ширинтар шуду садояшон аз қаъри асрҳо ба гӯш расид:

Шамъ шав, шамъ, ки ҳудро сӯзӣ,

То бад-он базми қасон афрӯзӣ.

Он гаҳ, ки Навоӣ лутф созад,

Дилҳои шикастагон навозад.

Рӯзи ҷоруми август пас аз ноштар аз рӯи барнома зимни бозгашт моро ба осорхонаи устод Садриддин Айни бурданд. Банда ин соатро бесаброна интизор будам. Росташ, ки домани ҷил сол пеш ба шарофати дӯсти адабиётшиносам зиндаёд Ҷӯрахон Бақозода ба дидани осорхонаи устод Айни мушарраф шуда будам. Вале ҳоло ба ин даргоҳи муқаддас

чун афсуншуда бо эҳсос ва хаяҷони бузург ворид шудам. Гӯшам пур аз садои роҳнамоӣ, ки бо забони нависандаи маҳбуб рӯзгор ва пайкори ӯро ба мо қисса мекунад, лекин пеши назарам чехра ва пайкари пири хирад, захматписанду шердил намоён. Устод Айни дар сангинтарин солҳои муборизаҳои сиёсӣ бехтарин шохкорҳои хеш: “Намунаи адабиёти тоҷик”, “Одина”, “Мақтаби кӯхна”, “Ятим”, “Дохунда”, “Кори-ишқамба”, “Гуломон”, “Кахрамони халқи тоҷик – Темурмалик”, “Ёддоштҳо” ва мақолаҳои арзишмандашонро дар ҳамин ҳуҷраҳо болои сандалии ва мизаки одӣ навишта, ба мардуми парешонхӯл роҳнамоӣ дилпур шуда буданд. Хар як нигораи ҳуҷраҳои осорхона: қилқу рангдон, курсиву миз, айнак, қаламдону дафтари дастхат, обҷинаку мошинка, курсиҳои роҳату якҷаандозҳои атрофи хонтахта... розе аз рӯзгори пурбаракат ва ибратомӯзи устод Айни – поягузори адабиёти навини мо, нахустқахрамони Тоҷикистони соҳибистиклол дорад. Садриддин Айни бехтарин намунаи шахсияти адабии фидоӣ мебошанд. Вай дар ин даргоҳ, дар ҳуҷраҳои ин хона адабони солманду ҷавони тоҷикӣ ӯзбекро пазируфта, навиштаҳои онҳоро хонда, барои қомил шудани маҳорати эҷодияшон маҳлиҳатҳои бедареғ додааст. Хангоми сайри Самарқанд, ошноӣ бо ёдгориҳои таърихӣ, шунидани суҳанҳои пурлутфи сокинон аз пеши назар симои устод Айни, Пайрав Сулаймонӣ, муаллим Шақурӣ, Ҳамид Бақозода, Ҳабиб Юсуфӣ, Абдусалом Дехотӣ, Ҳолик Мирзозода, Фотех Ниёзӣ, Фазлиддин Муҳаммадиев, Ҷӯраҳон Бақозода ва бисёр азизони дигар дур намешуданд. Шаҳри армон...

Пас аз пешин бо бехтарин хотираҳо, дил саршори меҳру сафо аз пазириҳои бародаронаи мардуми Ўзбекистон аз гузаргоҳи “Чартеппа” ба қаламрави Тоҷикистони азиз – Панҷакати қуханбунёд гузаштем. Дар қалби мо, қулли мардуми сулҳу ваҳдатпарвари Тоҷикистон, мардуми дӯстнавозу ташнаи робитаҳои бародаронаи Ўзбекистони ҳамсоя як орзу маҳкан дорад. Болои он пойдевори дӯстиву рафокат, ки Пешвои миллат, Президенти Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ва Президенти Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев гузошанд, соҳтани қасри мустақаму бегазанди дӯстӣ ва парваридани он, ки сарварони хар ду давлат бо умеду ниати неқ шинонданд. Қарзи инсонӣ ва шаҳрвандии мост, ки бо меҳру самимият қоҳи дӯстӣ бунёд қунем ва нақли бародариро то қовидон сарсабз ниқоҳ дорем. Оқир мардуми мо, қи хеле меқӯянд: дар зери як осмон мезиянд, қӯҳу теппақоҳмон ба тақии қамдигар устуворанд. Муносиқати беқубор ва дӯстонаи Тоҷикистону Ўзбекистон сарқашмаи иқтидору оромии хар ду давлат, ҳушиву осудақии дили қалқоҳмон қоҳад буд.

Хулосаи бардошт аз ин сақар ин байти Қоҳа Қофиз аст:

Дидор шуд муяссару бӯсу қанор қам,

Аз бахт шукр дораму аз рӯзгор қам.

12 августӣ соли 2018, шаҳри Душанбе

Абдулқамид САМАД,
Нависандаи қалқии Тоҷикистон